

מראי מקומות - סוכה

ב.

בפועל יש צל, וכיון דבפועל, דהיינו למטה, חמתה מרובה, א"כ הסוכה פסולה).

והקהלות יעקב (סי' א') העיר דתוס' (שם) לא פי' הסוגיא כרש"י, דתוס' שם ס"ל דהיכא דהסכך למעלה הוי כמו המגולה, הסוכה כשרה, ומשום דפרוץ כעומד כשר. וביאר הקה"י דלכאו' נח' רש"י ותוס' במח' יסודית, האם יש תנאי דהסכך יעשה צל בפועל, דרש"י ס"ל דצריך שהסכך יעשה צל בפועל, ותוס' ס"ל דאם נחשב שיש שם סכך ע"י דיני פרוץ כעומד, א"כ לא אכפת לן מה דאין הסכך מיצל למעשה. וכ' דלכאו' הדבר תלוי במח' אמוראים בסוגיין, דלר' זירא דמפרש דטעמא דלמעלה מכ' פסולה הוא משום דאינו יושב בצל סוכה, משמע שהוא מתנאי הסוכה שיהי' שם צל, ולשאר האמוראים משמע דלא בעינן לתנאי זה. אולם הקה"י חזר בו וס"ל דאין לתלות בהכי, דלרש"י י"ל דכ"ע מודו דהסכך צריך להיות מיצל בחפצא, והמח' היא האם האדם צריך לישב באותו צל, דלפי ר' זירא נלמד מהאי קרא, דסוכה שאין האדם יושב בצלה אינה סוכה, והחולקים ס"ל דנהי דסוכה היינו מיצל, אך וודאי צריך להיות סכך שעושה צל, אבל אינו צריך להיות יושב בצל בפועל, דרק דין הוא בהסכך, ולא בגברא היושב שם. וביאר דגם ר"ת יכול לפרש ככ"ע, דר' זירא יכול לסבור דנהי דאין דין בעיקר החפצא של הסכך דצריך להיות עושה צל לרוב הסוכה, אבל עכ"פ הצל שעושה הסכך צריך להיות ראוי לישב באותו צל, ואם למעלה מכ' אמה הוא, וממילא אין מי שיכול לישב באותו צל, וממילא י"ל דפסול אפי' לר"ת.

ד. שחמתה מרובה מצלתה

פרש"י, המועט בטל ברוב, ועל שם הסכך קרוי סוכה, והרי הוא כמי שאינו. הק' הקהלות יעקב (שם), איך שייך מושג של ביטול ברוב בכה"ג, הרי ביטול ברוב בדרך כלל אינו אלא בתערובת, אבל כאן גם הצל וגם החמה ניכרים כל אחד בפנ"ע, וא"כ מה שייך כאן ביטול. וביאר דכוונת רש"י אינו להדין ביטול ברוב הנלמד מקרא דאחרי רבים להטות, אלא כוונת רש"י להדין רובו ככולו, דהוא לימוד מקראי דנויה. וביאר עוד, דרובו ככולו היינו, דהיכא דיש "דבר אחד", ואנו צריכים לברר מהו הדין של דבר זה, אזלי' בתר רובו לדעת מה דינו, וממילא הדין של רובו הוא הדין של כולו. ולמשל, אם אנו צריכים לדעת אם הסימנים חשובים כשחוטים, אזלי' בתר רוב הסימן, אם רוב הסימן נשחט, א"כ הסימן כולו חשוב נשחט, ואם אין רובו נשחט, אמרי' דאין סימן זה נשחט. וא"כ ה"ה כאן, אנו דנים על הסוכה בכללותה, שדבר א' הוא, ואם יש צל ברובו, אמרי' דסוכה זו יוצרת צל, אבל אם רובה חמה,

המשך בעמוד הבא

א. סוכה שהיא גבוהה וכו'

כ' הערוך לנה, דלכאו' הו"ל לרבי להתחיל מס' סוכה בדיני ד' מינים, שהרי בתורה כתיב בתחלה ולקחתם לכם וגו' קודם בסוכות תשבנו. ועוד אי' בשבועות (ג.) דבדרך כלל מקדימין דבר דדיני זוטרי, ודיני ד' מינים זוטרי מדיני עשיית וישיבת סוכה. וביאר, דכיון דמצינו דמצות עשיית סוכה היא עצמה מצוה, וכמו דמצינו לקמן (מ.) דמברכין שהחיינו על עשיית סוכה [ואי' בתוס' שם בשם הירושלמי דיש לברך "לעשות סוכה"], ובדף ט' ג"כ מבואר שיש מצוה בעשיית סוכה, וא"כ שפיר יש לשנות דינים השייכים קודם סוכות לפני הדינים שנוהגים בסוכות עצמו. וכן אי' בהערות להגרי"ש לתרץ ע"פ דברי השאלות דכ' דמצוה לעשות סוכה. ועפ"ז אפשר לומר דגם מצות ישיבת סוכה נשנית קודם דיני ד' מינים, דסכ"ס הא יושבים בסוכה בליל סוכות, ואין נוטלין הד' מינים רק עד הבוקר.

ב. ור' יהודה מכשיר

פרש"י, בגמ' מפרש פלוגתייהו. וע' במהר"ם דגרס פלוגתייהו "במאי", דהיינו מה שנח' לקמן בעמוד זה באיזה ציור פליגי ת"ק ור' יהודה. וכ' הפני יהושע דלפי גירסתנו א"א לפרש כן, דמשמע דהגמ' באה לפרש סברת פלוגתייהו. וכ' דמה דדחק המהר"ם לגרוס כן, היינו משום דלא מצינו בגמ' דביארה סברת המח'. אבל הוא פי' די"ל דכיון דהגמ' הסבירה למה רבא ור' זירא לא פי' כרבה, וי"ל דרבה ס"ל דמטעם זה פליגי רבנן על ר' יהודה, וכן יש לפרש אליבא דרבא ור' זירא.

ג. ושחמתה מרובה מצלתה

פרש"י, המועט בטל ברוב והרי הוא כמי שאינו, ועל שם הסכך קרוי סוכה. וכ' הר"ן, דאין כוונת רש"י לומר דהסכך המועט בטל לגמרי ברוב המגולה, והוי כמי שאין כאן סכך כלל, דהא מבואר לקמן בגמ' (ב.) דמתני מיירי בציור דלמעלה המסוכך והמגולה כי הדדי נינהו (לשי' רש"י שם), ורק למטה חמתה מרובה, ובכה"ג אין שייך ביטול. אלא כוונת רש"י לומר דהצל שלמטה בטל מחמת החמה שלמטה, וא"כ אין זה נחשב צל, וכיון דהסכך צריך להיות מיצל (ואפי' לר"י, דמכשיר בלמעלה מכ', ואף שאין הסכך מיצל בפועל, צ"ל דהוא מודה דהחפצא של סכך היינו שיהיה מיצל, רק דס"ל דאי"צ שיהי' הצל בפועל בהסוכה, אבל עכ"פ צריך להיות מיצל), א"כ פסול בכה"ג כיון שאינו חשוב מיצל (וכ' הקה"י דלפ"ז מיושב קו' תוס' שם על רש"י, דהא ר' פפא ס"ל דפרוץ כעומד כשר, ובגמ' התם ר"פ הוא, וא"כ קשה למה פסול בשוה בשוה, הא פרוץ כעומד כשר, וע"כ התי' הוא לשי' רש"י דהכל תלוי באם

מראי מקומות - סוכה

ב. (המשך)

ה. למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי כ' הריטב"א דמלשון זה משמע דאפשר לעשותו עראי אף למעלה מכ' אמה, אלא שאין דרך לעשות כן, והעושה כן בטלה דעתו אצל כל אדם. אבל מתוס' הביא, דלמעלה מכ' הוי' קבועה בעצם, ואפי' היא רעועה מאד, שהרי הגובה עושה אותה קבע.

ז. הכי קאמינא לך עד כ' אמה דאדם

עושה דירתו דירת עראי וכו'

פרש"י, דהא ודאי יש בכלל קבע עראי (דהיינו, דאי"צ להיות עראי דוקא, אלא דקבע הוא ג"כ כולל עראי), ורק דהתורה הקפידה על שיעור גובהה, שתהא יכולה לעמוד על ע"י יתירות עראי. ועל דרך זה כ' תוס', דהגם דהיינו יכולין לומר דהתורה הקפידה שתהי' דירתו עראי ממש, אבל משמע לי' קרא דאתא לאורויי לך מדת גובהה. וביאר הפני יהושע דברי התוס', דמשמעות הקרא דדירת עראי קאי על הסכך, דהיינו שיעשה הסכך בענין שלא יצטרך לעשות הדפנות בנין קבע, והיינו על כרחך בענין גובה למטה מכ'. וע' ריטב"א שהביא בשם התוס' דסברת רבא היא משום הא דר' זירא דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכיון דפחות מכ' ראוי להיות עראי, אין מעכב מה דאינו ראוי בפועל, ורק למעלה מכ', דאין יכול להיות עראי, פסול משום קבע. [וע' ערוך השלחן (או"ח תרל"ג, ב) דכ' דאף דמלשון הגמ' משמע קצת דלכתחלה יש לעשותה עראי, אינו כן, אלא דאף לכתחלה יכול לעשותה קבע.]

אמרי' דנחשב ככולה חמה ופסולה. וע' זכרון שמואל (סי' כ"ט) שג"כ ביאר כן.

ה. למען ידעו דורותיכם... עד עשרים אמה וכו' פרש"י כי בסוכות הושבת, ציויתי לישב. ופי' ר' אברהם מן ההר, דדרשינן הושבתי ציויתי ליישב, ואע"ג דאין מקרא יוצא מידי פשוטו, מיהא דרשי' לי' לדרשא שצריך לישב בסוכה שניכר בה הצל.

ו. הכא דל דפנות ליכא צל סוכה

הק' הריטב"א, הא בחצי היום, דהשמש נמצאת באמצע הרקיע, ודאי הצל בא מהסכך ולא מהדפנות. וכ' דמאי דבחצי היום אין הצל מגיע מחמת הדפנות אלא מחמת הסכך הוא רק ביומי תמוז, אבל ביומי תשרי אפי' בחצי היום השמש נוטה לצדדין, והדפנות גורמות לצל, ולא הסכך. עוד כ' דהיכא דהסוכה למעלה מכ' אמות, אפי' אם בחצי היום אין צל מחמת הדפנות, אבל ג"כ אין הצל מחמת הסכך. והערוך לנר הק' לתי' זה, דאין אפשר להכחיש את המוחש, הרי ודאי יש צל גם בחצי היום. והביא דהר"ן הק' להיפוך, איך אפשר שבתוך כ' יש צל סכך של ז' על ז' שלא יכנוס החמה תחתיו, ותי' דקים להו לחז"ל דעד כ' מגין הסכך וממעט חום החמה למי שהוא יושב תחתיו.

ז. אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע וכו' פי' הריטב"א, מדלא נקט תשבו ז' ימים בסוכות, ונקט בסוכות תשבו ז' ימים, משמע שיעשה אותה לשיבה של ז' ימים, דהיינו דירת עראי.